

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 6, Issue 3, September 2018, p. 361-377

Received	Reviewed	Published	Doi Number
03.07.2018	29.08.2018	30.09.2018	10.18298/ijlet.3099

Meaning Attributes of Numbers in Proverbs and Idioms

Mustafa ULUTAŞ¹ & Zekerya BATUR²

ABSTRACT

Proverbs and idioms; are the most precious elements that reflect the cultural infrastructure, vocabulary and richness of a nation. It is important to examine and analyze the social life style of a nation, their preferences and experience of using languages with different points of view. It is known that Turkish proverbs and idioms are examined from different perspectives by researchers. It is noteworthy that has been uncovered of a wide variety of things of this precious asset of the element of speech. Turkish proverbs and idioms, when examined, reveal different gates and is a cultural palace that reaches new knowledge and ideas about culture and language. From this point on in this study, it is aimed to determine the frequencies of the proverbs and idioms in which the numbers take place and meanings numbers attribute these. The Dictionary of Proverbs and Idioms prepared by the Turkish Language Association in the general network environment is scanned in terms of numbers used in proverbs and idioms. The frequencies of the proverbs and idioms detected in the scanning were determined. It has been attempted to determine the meanings these numbers attribute. These proverbs and idioms that are coded in meaning by researchers and field experts grouped under "communication, actions, human relations, behaviors, personality characteristics and situations" themes. Based on the codes and themes set out, a number of evaluations have been made about the meanings which numbers attribute the proverbs and idioms.

Key Words: Proverb, idiom, number, frequency level, meaning.

Sayıların Atasözü ve Deyimlere Yükledikleri Anlamlar

ÖZET

Atasözleri ve deyimler; bir milletin kültürel alt yapısını, söz varlığını ve zenginliğini yansıtan en kıymetli unsurlardandır. Bir milletin toplumsal yaşam biçimi, dili kullanma tercihi ve tecrübelerini ortaya çıkarmada bu söz unsurlarının farklı bakış açılarıyla incelenip ele alınması önemli görülmektedir. Geçmişten günümüze Türk atasözü ve deyimlerinin araştırmacılar tarafından farklı yönlerden irdelendiği bilinmektedir. Söz varlığı unsurunun bu değerli hazinesinin, bünyesinde barındırdığı çok çeşitli konunun gün yüzüne çıkarıldığı dikkat çekmektedir. Türk atasözü ve deyimleri, her incelendiğinde bambaşka kapıların aralandığı, kültür ve dile ilişkin yeni bilgi ve fikirlere ulaşılan bir kültür sarayıdır. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, sayıların yer aldığı atasözü ve deyimlerin sıklıklarını ve sayıların sözlere yüklediği anlamları belirlemek amaçlanmıştır. Türk Dil Kurumu tarafından genel ağ ortamında hazırlanmış olan Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, sayıların kullanıldığı atasözü ve deyimler açısından taranmıştır. Yapılan tarama sonucunda belirlenen atasözü ve deyimlerin kullanılan sayılara göre sıklıkları belirlenmiş ve bunların sözlere yükledikleri anlamlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmacılar ve alan uzmanları tarafından anlam bakımından kodlanan bu atasözü ve deyimler "iletişim, eylemler, insan ilişkileri, davranışlar, kişilik özelliği ve durumlar" temaları altında toplanmıştır. Belirlenen kodlar ve temalardan hareketle, sayıların atasözü ve deyimlere kattıkları anlamlarla ilgili birtakım değerlendirmelerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atasözü, deyim, sayı, sıklık düzeyi, anlam

¹ Arş. Gör. Dr., Uşak Üniversitesi, mustafaulutas@gmail.com.

² Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, zekeryabatur9@gmail.com.

1. Giriş

Atasözü kavramı Türk Dil Kurumunun hazırladığı Türkçe Sözlük'te *“Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel”* şeklinde ifade edilmekteyken; deyim *“Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği, tabir”* (Türk Dil Kurumu, 2011) olarak açıklanmaktadır. Ulusal varlıklardan olan atasözleri; öğüt özelliği taşırlar, ders ve ibret vericidirler, yol göstericidirler. Atasözleriyle desteklenen davranışlar kabul görür. Atasözleri inandırıcı ve etkileyici özelliğe sahiptirler. Deyimler ise yol gösterme amacı gütmeyenler; bir kavramı çekici, hoş bir anlatımla ifade ederler. Atasözleri gibi genel kural niteliğindeki sözler değıllerdir. Bununla birlikte bazı deyimler, biçim benzerliğinden dolayı atasözleriyle karıştırılırlar (örn. Atı alan Üsküdar'ı geçti; Armut piş, ağzıma düş; Bu perhiz ne, bu lahana turşusu ne?) (Aksoy, 2017).

Eski, adsız, kutsallaşmış millî değerlerimiz olan atasözleri, edebî eserler gibi sadece belli bir sınıfın, zümrenin anladığı ürünler değildir. Kültürel mirasımızın en önemli kaynaklarından olan bu sözler halkın tamamının zevk duyduğu, hayran olduğu, saygı gösterdiği ve geçmişten günümüze en kuvvetli toplumsal tanıklar olarak ileri sürdüğü kılavuzlardandır (Aksoy, 1952). Atasözlerinin sahip olduğu eskilik özelliği, bir maksadı özel şekilde anlatma vasıtası olan deyimlerde atasözlerinde olduğu kadar önemli değildir. Deyimlerin de çoğunun eski zamanlardan kaldığı bilinmektedir. Bunun yanında dilimiz yeni birçok deyim kazanmakta ve bu deyimler atasözleri kadar eskimeden dilimizdeki yerini almaktadır (Aksoy, 1953). Atasözleri ve deyimlerin benzer ve farklı yanlarını irdeleyen Hatiboğlu'na göre (1964: 471) atasözlerinin hepsi deyim kuvvetindedir ve deyim gibi kullanılabilir. Ancak deyimlerin hiçbiri atasözü kuvvetinde değildir. *“Çünkü deyimler, hazır şekil, tekniktir, anlatım gücüdür, anlatım kalıbıdır. Atasözleri ise, uygun bir kalıp içinde önemli bir anlam, bir yol gösterici, hazır bir akıldır.”*

Atasözleri ve deyimlerin; milletlerin kültürel birikimini geleceğe taşıyan dillerini yansıtmaları, dilin yapı taşı olan kelime ve kelime gruplarını yaşatması bakımından, küreselleşmenin büyük bir hızla tüm toplumlara yayıldığı günümüz dünyasında, millî benliğin korunmasında oldukça işlevsel olduğu düşünülmektedir (İçel, 2009). *“Bir milletin dilinde oluşan deyimler ve atasözleri tarihî enginlik, estetik güzellik ve bir milletin anlayışının her yönüyle derinliğini yansıtan en değerli hazinelerdir.”* (Cemşidov, 1996: 3'ten aktaran Altaylı, 2010: 126). Geleneksel halk kültürü unsurlarından olan atasözleri ve deyimler, geçmişten günümüze sözlü gelenekte yaşayarak Türklerin kendi varlıklarını korumalarında önemli bir yere sahip olmuştur (Yardımcı, 1998). Atasözleri ve deyimleri inceleyerek kültür tarihi açısından bizlere ışık tutacak pek çok bilgiye ulaşmak mümkün görünmektedir (Sağlam, 2001: 45).

Toplumun gelenek göreneklere ile sosyal yaşam, dinî yaşam, ekonomi, eğitim, millî değerler ve daha birçok kültürel unsurun geçmişten günümüze aktarılmasında önemli bir vasıta olan atasözlerinin araştırmacılar tarafından çeşitli sınıflandırmalara tâbi tutulduğu bilinmektedir (Çobanoğlu, 2004; Oy, 1972; Soykut, 1974, Yurtbaşı, 2013a). Yine benzer şekilde deyimlerin de kavram özellikleri, şekil ve söz dizimi özellikleri ile işlevlerine göre sınıflandırıldığı görülmektedir (Sinan, 2015; Yurtbaşı, 2013b).

Geçmişten günümüze atasözleri ve deyimler çeşitli açılardan incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Son yıllarda yapılan araştırmalara bakıldığında Türk dünyası atasözlerinin: dinî içerik (Alkayış, 2009), cümle yapıları (Altun, 2004), borç ve borçluluk kavramları (Avcı, 2014), temel dil becerilerinin öğretiminde kullanımı (Baş, 2002), kadınla ilgili olanlar (Bektaş, 1997), akıl ile ilgili olanlar (Biray,

2017), Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak kullanımı (Bulut, 2013), dinî ve ahlakî motiflerin eğitim-öğretim ortamında kullanılması (Çinemre, 2014), sosyo-kültürel süreklilik ve değişme (Çobanoğlu, 2003), yer ile ilgili mitolojik bağlantılar (Çolak, 2010), adil dünya inancını yansıtanlar (Dik, 2010), giyim motifi (Duman, 2009), ölüm kavramı (Duman, 2012), yel ve sel kavramlarının adlandırılması (Duvarcı, 2011), yer adları (Eminoğlu, 2016), çocuk imgeleri (Ercan, 2014), metaforların işleyişi (Erdem, 2010), coğrafya öğretiminde kullanımı (Gülüm, 2010), kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri (Günindi-Ersöz, 2010), kelime sıklığı (Güzel ve Karadağ, 2013), beden ile ilgili olanlar (İlhan, 2007), çocuk ve çocukluk kavramları (Karadağ, 2013), kan kavramı (Kuzay-Demir, 2016), halk ve topluluk isimleri (Küçük, 2004), dil farkındalığı ve işlevsel dil kullanımı (Onan, 2011), eğitim ve bilgi kavramları (Örge-Yaşar, 2007), toplumsal cinsiyet (Özkan ve Gündoğdu, 2011), imgelem (Sağlam, 2001), sözlü iletişim ile ilgili olanlar (Saraç, 2003), yüz kelimesi içerenler (Saritaş, 2012), kadın ile ilgili olanlar (Şahin, 2006), dil bilgisi öğretiminde kullanılabilirlik (Tekşan, 2012), kötüleme ifadeleri taşıyanlar (Tergip, 2014), kişi adları (Türkmen, 2009), olumsuz yargılı olanlar (Üstüner, 2002), metaforlar (Yaylagül, 2010), sıfat ve sıfat-fiillerin kullanımı (Yenen-Avcı, 2015), cinsiyetçilik (Yiğitoğlu ve Yalçınkaya, 2016); konuları açısından ele alındıkları görülmektedir. Bu çalışmaların bir kısmında ve farklı çalışmalarda Türk dünyası deyimlerinin: Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak kullanımı (Bulut, 2013), yer ile ilgili mitolojik bağlantılar (Çolak, 2010), giyim motifi (Duman, 2009), yel ve sel kavramlarının adlandırılması (Duvarcı, 2011), yer adları (Eminoğlu, 2016), kadına yönelik toplumsal cinsiyet rolleri (Günindi-Ersöz, 2010), insan ilişkileriyle ilgili olanlar (Hamidov, 2002), konuşma ile ilgili olanlar (Hamidov, 2006), beden ile ilgili olanlar (İlhan, 2007), kan kavramı (Kuzay-Demir, 2016), halk ve topluluk isimleri (Küçük, 2004), toplumsal cinsiyet (Özkan ve Gündoğdu, 2011), imgelem (Sağlam, 2001), sözlü iletişim ile ilgili olanlar (Saraç, 2003), yüz kelimesi içerenler (Saritaş, 2012), organ isimleri (Şahin, 2009), kötüleme ifadeleri taşıyanlar (Tergip, 2014), tıp terimleri (Tokat, 2014), renk isimleri (Topçu, 2001), kişi adları (Türkmen, 2009), cinsiyetçilik (Yiğitoğlu ve Yalçınkaya, 2016) konuları dikkate alınarak incelendikleri belirlenmiştir.

Atasözleri ve deyimlere yönelik çalışmalar incelendiğinde, içerisinde sayıların geçtiği atasözleri ve deyimlerin sıklık durumları, bu atasözü ve deyimlerin taşıdıkları anlamlar ya da sayıların bu sözlere ne gibi anlamlar kazandırdığına yönelik çalışmaların eksikliği dikkat çekmektedir. Sayıların Türk kültüründe önemli bir yere sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Gündelik hayatımızda sık sık kullandığımız sayıların, kullanıldığı birtakım bağlamlara göre dinî inançlardan izler taşıdığını söylemek mümkündür (Küçük, 2013). Yine sayıların Türk halk inanışlarında ve Türk kültüründe mitolojik birtakım özellikleri yansıttığı da görülmektedir (Durbilmez, 2008, Durbilmez, 2011). Coşar (2011: 115-116), sayıların dildeki diğer sözcükler gibi gündelik hayatın yanında onu aşan bir boyutta başka işlevlerle de kullanıldığını, bu kullanım biçimlerini belirleyen unsurların da kültürel ilişkide bulunan diğer toplumlardan da izler taşıyan kültür ve sosyal yaşantı olduğunu belirtmekte ve sayıların işlevi ile ilgili olarak şu ifadeleri kullanmaktadır:

Sayılar, sayma, ölçme, tartma vb. işlere bağlı olarak birimleri ifade etmede kullanılan sözcüklerdir. Akrabalık ve organ adları yanında zamirlerle beraber dillerin temel kelimeleri arasında gösterilirler. Ait oldukları toplumun kültürünü belirttikleri gibi yükledikleri anlamlarla ilişkili olarak kültürün taşıyıcısı özelliği de gösterirler. Bu yüzden sayılar, dillerin karakteristik özelliklerini yansıtan sözcükler arasındadır.

Türk kültüründe, kullanıldığı bağlamlara göre çok farklı anlamlar ifade eden ve oldukça işlevsel özellikler taşıyan sayıların söz varlığı unsurlarımızdan atasözleri ve deyimlerdeki kullanım sıklıkları ve sözlere kattığı anlamların incelenmesinin alana katkı yapacağı düşünülmektedir. Konuyla ilgili olarak Hirik (2017)'in yaptığı çalışmayı örnek göstermek mümkündür. Araştırmacı yaptığı çalışmada, Türk dünyası atasözlerindeki sayılar ve bunların anlam alanlarını farklı lehçelerden karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Çalışmada, lehçelerde ortak olarak yer alan atasözlerinden birkaçı örneklendirilmiş ve bunların anlamları üzerinde durulmuştur. Yine Sinan (2015) da "Türkçenin Deyim Varlığı" adlı eserinde deyimlerde sayılar konusunu ele almış ve hangi sayının kaç deyimde geçtiği ile ilgili tespitlerde bulunmuştur. Ayrıca bu deyimlere birkaç örnek de eklemiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında içerisinde sayıların geçtiği atasözlerinin tematik olarak incelenmediği, atasözü ve deyimlerin sıklık ve anlam bakımından bütünüyle ele alınmadığı görülmektedir. Bu çalışma, alandaki bu eksikliği giderebilmek adına atasözleri ve deyimlerde kullanılan sayılara odaklanmaktadır. Sayıların atasözleri ve deyimlerde kullanım sıklıklarını tespit etmek, bu sözlerin taşıdıkları anlamları tematik olarak sınıflandırmak amaçlanmaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden etnografik araştırma yöntemi kullanılmıştır. Etnografik çalışmanın amacı, insanların kültür-yaşam ilişkilerinin incelenmesidir (Lehtonen, 2000: 143). Bu yaklaşımda incelenen kültür veya grubun mümkün olduğu kadar yeniden yapılandırılmasını sağlamak önemli görülmektedir (LeCompte ve Preissle'den akt. Cohen, Manion ve Morrison, 2005: 138). Etnografik araştırma, sürekli olarak yazmayı ve yeniden yazmayı içeren bir süreçtir. Araştırmacı, yaptığı çalışma boyunca bilgi ve düşünceleri kaydeder. Veri toplama aşamasında, toplanan bilgileri analiz etmek ve birtakım değerlendirmelerde bulunmak kaçınılmazdır. Bu analiz ve değerlendirme, sürecin önemli bir bileşenidir ve ele alınması gereken eksik parçaların görülmesini sağlar. Ayrıca, henüz odaklanılmayan düşünce ve soruların açığa çıkarılmasına da hizmet eder (Murchison, 2010: 20).

2.1. Verilerin Toplanması

Çalışmada yer alan atasözleri ve deyimler, Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan genel ağ (çevrimiçi) ortamında, Atasözler ve Deyimler Sözlüğü'ndeki sayılar taranarak elde edilmiştir.

2.2. Verilerin İncelenmesi

Türk Dil Kurumunun Deyim ve Atasözleri Sözlüğü'nde içinde sayı geçen sözler taranarak belirlenmiştir. Alfabetik olarak sıralanan sözler, araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Bu incelemeler sırasında kodlar belirlenmiştir. Sayıları içeren sözler belirlenen kodlara göre incelenerek yeniden sınıflandırılmıştır. Araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar, Türkçe Eğitimi alanındaki dört uzmana gönderilmiştir. Çalışma, uzmanların görüşleri doğrultusunda tekrar gözden geçirilerek içerik analizine tâbi tutulmuştur. Yapılan içerik analizine göre kodlanan sözler temalara ayrılmıştır.

3. Çalışmanın Sınırlılıkları

1. Sadece “bir” sayısının geçtiği atasözü ve deyimler bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.
2. Aynı atasözü ve deyimde geçen sayılar, kodlama ve temalandırmada bir kez dikkate alınmıştır ancak toplam sayılar verilirken bu atasözleri ve deyimler her iki sayıya da dâhil edilmiştir. Örneğin “Altı olur, yedi olur, hep Allah’ın dediği olur.” atasözü “altı” başlığında ele alınmış ancak içerisinde “yedi” sayısı da geçtiği için toplam sayılarda “yedi” sayısı ile ilgili atasözleri içerisinde de sayılmıştır.

4. Atasözü ve Deyimlere İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde sayıların yer aldığı atasözü ve deyimlerin sıklıkları; sayıların atasözü ve deyimlere kattığı anlamların kodları, temalar ve sözler yer almaktadır. Atasözü ve deyimlerde sayılara yüklenen anlamlar nicelik açısından değerlendirildiğinde dikkat çekici sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Sayılar ardışık olarak sıralandığında, kullanım sıkları tablodaki gibi ortaya çıkmaktadır:

Tablo 1. Atasözü ve Deyimlerde Sayılar ve Sıklıkları

Sayılar	Atasözü	Deyim	Toplam
2	41	48	89
3	1	1	2
4	3	15	18
5	2	2	4
6	4	2	6
7	5	4	9
8	2	2	4
9	11	7	18
10	8	9	17
11	-	1	1
12	-	1	1
14	-	1	1
15	1	-	1
32	1	1	2
40	19	13	32
41	-	1	1
50	-	2	2
66	-	1	1
70	2	1	3
80	-	2	2
90	-	1	1
100	2	-	2
400	3	-	3
1000	25	23	48
1001	-	1	1
Toplam	128	139	267

Atasözü ve deyimlerde 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 32, 40, 41, 50, 66, 70, 80, 90, 100, 400, 1000 ve 1001 sayılarının; tek basamaklı rakamların tamamının; iki, üç ve dört rakamlı sayıların ise az da olsa kullanıldığı görülmektedir. Tabloda da görüldüğü gibi hem atasözü hem de deyimlerde en fazla

kullanılan sayının 2; sırasıyla 1000, 40, 9, 10 ve 7 atasözlerinde; 1000, 4, 40, 10 ve 9 sayılarının ise deyimlerde en fazla kullanılan ilk beş sayı olduğu belirlenmiştir.

Yapılan incelemelerde atasözü ve deyimler iletişim, eylemler, insan ilişkileri, davranışlar, kişilik özellikleri ve durumlar temaları altında toplanmıştır. Tema ve kodlara ilişkin sözler aşağıda verilmiştir:

4.1. İletişim

Tablo 2. Atasözü ve Deyimlerin İletişim Temasına İlişkin Dağılımları

Kod	Atasözü/Deyim
anlaşamama	iki at bir kazığa bağlanmaz/atasözü
anlaşamama	iki baş bir kazanda kaynamaz/atasözü
anlaşma sağlama	iki deliye bir uslu koymuşlar/atasözü
anlaşma sağlama	iyilik iki baştan olur/atasözü
anlaşma sağlama	mermer iyi taştan, iyilik iki baştan/atasözü
anlaşma sağlama	üçe beşe bakmamak/deyim
az konuşma	iki dinle bir söyle/atasözü
az konuşma	iki kulak bir dil için/atasözü
dikkatli dinleme	sağır için iki kere keramet olmaz/atasözü
dikkatli konuşma	boğaz dokuz boğumdur/atasözü
dikkatli konuşma	bir söyle on dinle/atasözü
dikkatli konuşma	otuz iki dişten çıkan, otuz iki mahalleye yayılır/atasözü
konuşma becerisi	iki lakırtıyı bir araya getirmek/deyim
sohbet	iki çift laf (lakırtı veya söz) etmek/deyim
sohbet	iki lakırtı etmek/deyim
sohbet	iki satır laf etmek (konuşmak)/deyim

İletişimde en önemli unsurlardan biri karşı tarafı iyi ya da dikkatli dinlemektir. İki sayısının hem atasözü hem de deyimlerin içinde dikkatli dinlemeye ya da konuşmaya işaret ettiği görülmektedir. İki sayısı ile kurulan atasözleri ve deyimler incelendiğinde "iletişim" temasının altında sayıların şu kodları oluşturduğu görülmektedir: anlaşamama, anlaşma sağlama, az konuşma, dikkatli dinleme, dikkatli konuşma, konuşma becerisi ve sohbet. İletişim teması incelendiğinde "iki" sayısının en çok kullanılan sayı olduğu görülmektedir.

4.2. Eylemler

Tablo 3. Atasözü ve Deyimlerin Eylemler Temasına İlişkin Dağılımları

Kod	Atasözü/Deyim
akıllı olma	deve büyüktür amma beşini bir eşek yeder/atasözü
aklını kullanma	sokma akıl sekiz adım gider/atasözü
bakımlı olma	iki tımar bir yem yerine geçer/atasözü
cezasız kalmama	bir sıçrarsın çekirge, iki sıçrarsın çekirge, sonunda yakalanırsın çekirge (üçüncüsünde avucuma düşersin çekirge)/atasözü
elde etme	bir kızı bin kişi ister, bir kişi alır/atasözü
fazlasıyla elde etme	körün istediği bir göz, Allah verdi iki göz/atasözü
fazlasıyla elde etme	körün istediği bir göz, iki olursa ne söz/atasözü

fazlasıyla elde etme	körün istediği iki göz, biri ela biri boz/atasözü
fırsatı değerlendirme	her zaman eşek ölmez, on köfte on paraya olmaz/atasözü
fırsatı değerlendirme	yiğit bin yaşar, fırsat bir düşer/atasözü
gelirine göre yaşama	olan dört bağlar, olmayan dert bağlar/atasözü
gelirine göre	
yaşamama	veresiye (borca) şarap içen, iki kez (kere) sarhoş olur/atasözü
kapsamlı düşünme	bin ölçüp bir biçmeli/atasözü
mücadele	kırk kapının ipini çekmek/deyim
mücadele	seksen kapının ipini çekmek/deyim
mücadele	doksan kapının ipini çekmek/deyim
taşımaya	(birini) altı okka etmek/deyim
tehlikeden kaçma	erkekliğin onda dokuzu kaçmaktır/atasözü
üretkenlik	bir koyundan iki post çıkarmak/deyim
verimlilik	bir taşla iki kuş vurmak/deyim

Günlük iletişimde kelimeler kadar bedensel eylemler de etkili olabilmektedir. Dolayısıyla eylemler sözlü ifadelerin pekiştirilmesi ve eylemlerin uzun süre akılda kalmasına yardımcı olan unsurlardır. Eylemler teması incelendiğinde, akıllı davranmaktan üretkenliğe kadar sayıların sözlere farklı anlamlar kattığı görülmektedir. Bu bağlamda sayılar, eylemlerin etki etme derecelerini artırmıştır. Ayrıca sayıların sözlerde, vazgeçmeme, mücadele etme ve fazlasını elde etme gibi anlamları da güçlendirdiği belirlenmiştir.

4.3. İnsan İlişkileri

Tablo 4. Atasözü ve Deyimlerin İnsan İlişkileri Temasına İlişkin Dağılımları

Kod	Atasözü/Deyim
aldatma	üçkâğıda bağlamak (getirmek)/deyim
aşırı ilgilenme	(birinin) etrafında dört dönmek (pervane olmak)/deyim
birlik olma	bir elin nesi var, iki elin sesi var/atasözü
birlik olma	tek elin nesi var, iki elin sesi var/atasözü
değer verme-dostluk	yedi düvelle barışık/deyim
dostluk	iki ahbap çavuş/deyim
dostluk	yedi adım yolun, bir yudum suyun hakkı vardır/atasözü
insan ilişkileri	bin dost az, bir düşman çok/atasözü
insan ilişkileri	dost bin ise azdır, düşman bir ise çoktur/atasözü
memnun etme-olma	(birinin) bir sözünü (dediğini) iki etmemek/deyim
kardeşlik	iki kardeş savaşmış, ebleh buna inanmış/atasözü
karşılıklı sevgi	değirmen iki taştan, muhabbet iki baştan/atasözü
karşılıklı sevgi	iki gönül bir olunca samanlık seyran olur/atasözü
karşılıklı sevgi	bir selam bin hatır yapar/atasözü
kurnazlık	iki cambaz bir ipte oynamaz/atasözü
liderlik	bir çöplükte iki horoz ötmaz/atasözü
liderlik	iki arslan bir posta sığmaz/atasözü
liderlik	iki kaptan bir gemiyi batırır/atasözü
liderlik	iki karılı evde toz diz boyu olur/atasözü
liderlik	dokuz at bir kazığa bağlanmaz/atasözü
liderlik	bin işçi, bir başçı/atasözü

memnun etme-olma	(birinin) bir dediğini iki etmemek/deyim
memnun etme-olma	bir dediği iki olmamak/deyim
tanıma	biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz/atasözü
yalancı şahitlik	iki kişi dinden olursa bir kişi candan olur/atasözü
yardımlaşma	bir el bir eli yıkar, iki el bir yüzü yıkar/atasözü
yardımlaşma	iki serçeden börek olur/atasözü
içini dökme	bir dokun bin ah işit (dinle)/atasözü
iyi niyet	(bir şey) iki baştan olmak/deyim
iyilik	bir acı kahvenin kırk yıl hatırı vardır/atasözü

İnsani ilişkiler, sosyal yaşamı düzenleyen önemli kurallardır. Bu kurallar aracılığıyla insanların sağlıklı iletişim kurabilme becerileri gelişmektedir. Bu süreçte birçok faktör etkili olabilmektedir. Bunların başında birlik olma, değer verme, memnun etme, yardımlaşma, iyilik yapma, sevgi ve dostluk gelmektedir. İnsan ilişkileri teması altında da belirtilen faktörlerin vurgulandığı görülmektedir. İncelenen sözlerde sayıların aldatma, ilgilenme, dostluk, insan ilişkileri, kardeşlik, kurnazlık, liderlik, memnun olma/etme, tanıma, yardımlaşma, içini dökme, iyi niyet ve iyilik gibi anlamları kattığı belirlenmiştir. Bunun yanında sayıların, kullanılan kelimeler arasında güçlü bir anlam ilişkisi kurduğu ortaya çıkmaktadır.

4.4. Davranışlar

Tablo 5. Atasözü ve Deyimlerin Davranışlar Temasına İlişkin Dağılımları

Kod	Atasözü/Deyim
abartma	koyunu yüze yetir, el onu bine yetirir/atasözü
abartma	bire bin katmak/deyim
açgözlülük	bir koltuğa iki karpuz sığmaz/atasözü
bahane üretme	kırk dereden su getirmek/deyim
bahane üretme	bin dereden su getirmek/deyim
bilgiçlik taslama	altı aylık seyislikle kırk yıllık fışkı karıştırılmaz/atasözü
boş konuşma	denizdeki balığın bini bir paraya/atasözü
dedikodu	bir ağızdan çıkıp (çıkan) bin dile (ağza) yayılır/atasözü
değer bilme	biri bilmeyen bini hiç bilmez/atasözü
değerini düşürme	(birini, bir şeyi) iki paralık etmek/deyim
emek verme	dört göz bir evlat için/atasözü
fitne sokma	bir fit bin büyü yerini tutar (yerine geçer)/atasözü
geçimsiz olma	dokuz köyden kovulmuş/deyim
güven kaybetme	iki emini bir yemin aralar/atasözü
hırs	bir buldu iki ister, akça buldu çıkın ister/atasözü
iftira	on parmağında on kara/deyim
işgüzarlık	düğün olur iki kişiye, kaygısı düşer deli komşuya/atasözü
iyi düşünme	komşunu iki inekli iste ki kendin bir inekli olasın/atasözü
iyilik yapma	garibe bir selam bin altın değer/atasözü.
kendini beğenme	beşlik simit gibi kurulmak/deyim
kötülük	bir kötünün yedi mahalleye zararı vardır (dokunur)/atasözü
mantıksızlık	bir deli kuyuya bir taş atar, kırk akıllı çıkaramazmış/atasözü

onursuzluk	on paraya on takla (taklak) atmak/deyim
özen gösterme	(bir işe) dört elle sarılmak (yapışmak)/ deyim
özenli giyinme	iki dirhem bir çekirdek/deyim
özenli giyinme	güzellik ondur, dokuzu dondur/atasözü
rahata düşkünlük	misafir misafiri (dilenci dilenciği) istemez (sevmez), ev sahibi ikisini de/atasözü
sorumluluk	bir evde iki kız, biri çuvaldız biri biz/atasözü
titizlenme	iki ölç, bir biç/atasözü
titizlenme	kılı kırk yarmak/deyim
tutarsızlık	kırk gün günahkâr, bir gün tövbekâr/deyim
uygun davranmama	kırkıktan sonra azanı teneşir paklar/atasözü
uygun davranmama	kırkıktan sonra azmak/deyim
uygun davranmama	kırkıktan sonra saza başlayan kıyamette çalar/atasözü
Vefa	bir baba dokuz evladı besler, dokuz evlat bir babayı beslemez/atasözü
Vefa	baba kırk oğul beslemiş, kırk oğul bir babayı beslememiş/atasözü
vurdumduymazlık	bana dokunmayan (beni sokmayan) yılan bin yaşasın/atasözü
yüzsüzlük	kırk evin kedisi/deyim

Davranışlar, uzun deneyimler sonucu oluşan mekanik hareketlerdir. Bu hareketlerin oluşumunda aile, arkadaş, okul ve kişinin kendi iç dünyası etkili olabilmektedir. Dolayısıyla davranışların yapılma nedenlerini sadece bir olay ya da olguya dayandırarak yorumlamak mümkün olmamaktadır. Davranışlar teması altında ele alınan sözlerde de görüleceği üzere sayılar, sözlere birçok farklı anlam katarak anlatımı güçlendirmiştir. Sayılar; abartı, bahane üretme, dedikodu, hırs, iftira, sorumluluk, vurdumduymazlık gibi çeşitli anlamları atasözü ve deyimlere katmışlardır.

4.5. Kişilik Özellikleri

Tablo 6. Atasözü ve Deyimlerin Kişilik Özelliği Temasına İlişkin Dağılımları

Kod	Atasözü/Deyim
becerikli olma	on parmağında on hüner (marifet) olmak/deyimi
çok yönlü olma	kırk tarakta bezi olmak/deyim
çok yönlü olma	bin kalıba girmek/deyim
çok yönlü olma	bin tarakta bezi olmak/deyim
karakter özelliği	insan yedisinde ne ise yetmişinde de odur/atasözü
karakter özelliği	güzele kırk günde doyulur, iyi huyluya kırk yılda doyulmaz/atasözü
karakter özelliği	kırk yıllık yani, olur mu kâni/atasözü
karakter özelliği	bir ayak üstünde kırk yalanın belini bükme/deyim
karakter özelliği	bir ayak üstünde bin yalan söylemek/deyim
karakter özelliği	at yedi günde, it yediği günde (belli olur, semirir)/atasözü
karakter özelliği	kırdığı koz (ceviz) kırkı (bini) aşmak/deyim
özgüven	elimi sallasam ellisi, başımı sallasam tellisi/ elini sallasa ellisi, başını sallasa tellisi/deyim
tez canlılık	bir iki demeden (demeye kalmadan)/deyim

Kişilik ve kişiliğin oluşumu uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte özellikle çocukluk döneminde yaşanan olumlu ya da olumsuz olaylar, bireyin gelecekteki kişiliğini şekillendirebilmektedir. Çocuk büyüdükçe çocuğun kime benzediği, hangi yönüyle aile ya da akrabalarının özelliğini taşıdığı, sürekli aile üyeleri ya da çevre tarafından dillendirilmektedir. Sözlerde de bu yaklaşım çok açık bir şekilde

göze çarpmaktadır. Kişinin toplumda nasıl algılandığı, yaptığı işlerden dolayı kendisine yakıştırılan sıfatların ne olduğunun sayılarla da desteklendiği görülmektedir. Kişilik teması altında sayılar; bireyin becerikli olma, özgüvene sahip olma ve tez canlılık özelliklerini ön plana çıkarmıştır.

4.6. Durumlar

Tablo 7. Atasözü ve Deyimlerin Durumlar Temasına İlişkin Dağılımları

Kod	Atasözü/Deyim
anlatamama	iki lafı (sözü) bir araya getirememek/deyim
aşırılık	otuz iki dişe keman çaldırmak/deyim
azlık	bir iki derken/deyim
bilinmezlik	dünya bir, işi bin/atasözü
çaresiz kalma	iki eli böğründe kalmak/deyim
çaresiz kalma	dört yanı deniz kesilmek/deyim
çok önemli iş	iki eli (kızıl) kanda olsa/deyim
çokluk	(bir şey) bini aşmak/deyim
çokluk	bin pişman olmak/deyim
çokluk	bini bir paraya/deyim
çokluk	borç bini aşmak/deyim
dayanak	dokuz körün bir değneği/deyim
değersiz olma	ciğeri beş (on) para etmemek/deyim
değersizleşme	iki paralık olmak/deyim
değersizlik	on para etmemek/deyim
derin düşünme	iki eli şakaklarında düşünmek/deyim
dikkatli olma	gözünü dört açmak/deyim
durumunu kabullenme	bir yiyip bin şükretmek/ deyim
düşme	iki seksen uzanmak/deyim
geçim sıkıntısı	iki ucunu bir araya getirememek/deyim
geçim sıkıntısı	iki yakası bir araya gelmemek/deyim
geçim sıkıntısı	bohçanın dört ucunu bir araya getirememek/deyim
gerçeği söyleme	doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar/atasözü
güzellik	ayın on dördü gibi/deyim
hava durumu	kork aprilin beşinden, öküzü ayırır eşinden/atasözü
hayal kırıklığı	misafirin umduğu ev sahibine iki öğün olur/atasözü
hayal kurma	yedi kubbeli hamam kurmak/deyim
hayal kurma	donsuzun gönlünden dokuz top bez geçer/atasözü
hesap sorma	iki eli (birinin) yakasında olmak/deyim
hesap sorma	ahirette on parmağı yakasında olmak/deyim
hesap sorma	on parmağı boğazında olmak/deyim
ihtiyaç giderme	aça dokuz yorgan örtmüşler, yine uyuyamamış/atasözü
istekli olma	bin can ile/deyim
iyi dilek	iki rahmetten (iyilikten) biri/deyim
iyi dilek	kırk bir (buçuk) kere maşallah!/deyim
iyi dilek	binin yarısı beş yüz (o da bizde yok)/deyim
kaçınılmaz son	iki testi tokuşunca biri elbet kırılır/atasözü

kaçınılmaz son	zeyrek kuş iki ayağından tutulur/atasözü
kader	altı olur, yedi olur, hep Allah'ın dediği olur/atasözü
kader	Allah dokuzda verdiğini sekizde almaz/atasözü
kader	kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş/atasözü
kalabalık	bin bir ayak bir ayak üstüne/deyim
kapalı kalma	dört duvar arasında kalmak/deyim
karakter özelliği	anasından doğduğuna bin pişman/deyim
karakter özelliği	doğduğuna bin pişman/deyim
kararsızlık	iki cami arasında kalmış beynamaz/deyim
kendini kaybetme	âşık âlemi kör, dört yanını duvar sanır/atasözü
kesinlik	iki kere iki dört eder/deyim
kısa boy	altı karış beberuhi/deyim
kıyaslama	rençber kırk yılda, tüccar kırk günde/atasözü
kilolu olma	bir dirhem et bin ayıp örter/atasözü
kötü intiba	adı çıkmış dokuza, inmez sekize/ deyim
kullanışlı olma	bin derde deva/deyim
mahcubiyet	yedi kat yerin dibine geçmek/deyim
misafir bereketi	misafir on kismetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır/atasözü
mutsuzluk	iki gözü iki çeşme ağlamak/deyim
onurunu yitirme	namusu iki paralık olmak/deyim
ölüm	iki eli yanına gelmek/deyim
ölüm	iki elim yanuma gelecek/deyim
önyargı	sarımsağı gelin etmişler de kırk gün kokusu çıkmamış/atasözü
özlem duyma	dört gözle beklemek (bakmak)/deyim
pazarlık	iki söz bir pazar/deyim
sabırsızlanma	dokuz doğurmak/deyim
sağlıksızlık	iki kat olmak/deyim
sağlıksızlık/riyakarlık	iki büklüm olmak/deyim
sahip olma	ev sahibinin bir evi, kiracının bin evi var/atasözü
sahip olma	evlinin bir evi var, kiracının bin evi var/atasözü
sıkıntısı olma	bir tat, bin feryat/deyim
sıklık	hafta sekiz, gün dokuz/deyim
sıralanma	ikişer olmak/ deyim
somurtma	burnundan düşen bin parça olmak/deyim
somurtma	suratından düşen bin parça olmak/deyim
somurtma	yüzünden düşen bin parça olmak/deyim
süre	iyi iş altı ayda çıkar/atasözü
süre	temiz iş altı ayda çıkar/atasözü
süreklilik	yıl on iki ay/deyim
süreklilik	bir adama kırk gün (deli dersin deli, akıllı dersin akıllı olur) ne dersin o olur/atasözü
şaşkınlık	iki arada kalmak/deyim
takdir etme	aklıyla bin yaşa/deyim
talihli olma	dört üstü, murat üstü/deyim
tam yemek	altıdan yemek/deyim

tartışmasız olma	nereye gitsen okka dört yüz dirhem/atasözü
tartışmasız olma	okka her yerde dört yüz dirhem/atasözü
tecrübe	bin bilsen de bir bilene danış/atasözü
tecrübe	bin nasihatten bir musibet yeğdir/atasözü
tecrübe	bir felaket bin nasihatten yeğdir/atasözü
tecrübe	ustanın çekici bin altın/atasözü
tehlikeden kurtulma	dört ayak üstüne düşmek/deyim
tehlikeden kurtulma	kedi gibi dört ayak üzerine düşmek/deyim
telaşlanma	dört dönmek/deyim
tembellik	üstüne bir iki güneş doğmak/deyim
utanma	isteyenin bir yüzü, vermeyenin iki yüzü kara/atasözü
uygunluk	iki çıplak bir hamama yakışır/atasözü
uzun yaşama	dokuz yorgan eskitmek (paralamak)/deyim
ümit etme	çiftçinin karnını yarmışlar, kırk tane gelecek yıl çıkmış/atasözü
üzülme	bin tasa bir borç ödemez/atasözü
verimlilik	iki karpuzu bir koltuğa sığdırmak/deyim
yaşam zorluğu	iki el bir baş içindir/atasözü
yaşam zorluğu	on para on aslanın ağzında/atasözü
yaşlanma	saçları iki türlü olmak/deyim
yaşlanma	saat on bir buçuğu çalmak/deyim
yaşlılık	kırkıktan sonra at olup da kuyruk mu sallayacak/atasözü
yaşlılık	kırkıktan sonra saz çalmak/deyim
yaşlılık	yaş yetmiş iş bitmiş/atasözü
yaşlılık	yetmişine merdiven dayamak/deyim
yer	yedi iklim dört bucak/deyim
yetersizlik	dün bir, bugün iki/deyim
yoksulluk	iki hırtı, bir pırtı/deyim
yoksulluk	kırk hırsız bir çıplağı soyamamış/atasözü
yön	saat bir (iki, üç ...) yönünde/deyim
yön	dört bir taraf (yan)/deyim
yön	dünyanın dört bucağı/deyim
zamanlama	mart dokuzunda çıra yak, bağ buda/atasözü
zamanlama	bir dönüm güzlük on dönüm yazlığa bedeldir/atasözü
zamanlama	kasımdan on gün evvel ek, on gün sonra ekme/atasözü
zamanlama	on beşinde kız, ya erde gerek ya yerde/atasözü
zamanlama	kırk basmak/deyim
zamanlama	kırkı (kırkları) karışmak/deyim
zamanlama	kırkı çıkmak/deyim
zamanlama	geldik yüze, çıktık düze/atasözü
zamanlama	deve bir akçeye, deve bin akçeye/atasözü
zor durum	iki arada bir derede (kalmak)/deyim
zor durum	iki ateş arasında kalmak/deyim
zor durum	iki ayağını bir pabuca sokmak/deyim
zor durum	iki ucu boklu değnek/deyim
zor durum	dokuz ayın çarşambası bir araya gelmek/deyim

zor durum	kırk gün taban eti, bir gün av eti/atasözü
zor durum	fare deliği bin altın/deyim
zor durum	sıçan deliği bin akçe/deyim

Durum, sözlükte “bir şeyin, içinde bulunduğu koşulların hepsi, vaziyet, hâl, keyfiyet, mevki, pozisyon..” (Türk Dil Kurumu, 2011) olarak tanımlanmaktadır. İnsanların davranış ve kişilik özellikleri yaşanan koşullara ve çevreye göre şekillenmektedir. İnsanlar genel olarak içinde buldukları koşullara göre davranış sergilemektedir. Bu şartlar içinde bireyin davranışla beraber olay ve olgulara bakış açısı da değişebilmektedir. Atasözü ve deyimler de genel olarak uzun bir zaman geçtikten sonra bir olayı ya da durumu tespit ederek oluşmuş; dilden dile geçerek sonraki nesillere aktararak gelmiştir. Bu bağlamda sözler durum tespiti yapan en önemli kültürel yapı taşlarının başında gelen hayat deneyimleridir. Durumlar teması altında incelenen sözlere bakıldığında uzun bir gözlem süreci olduğu kolayca anlaşılmaktadır. Gözlemlerin neye göre şekillendirildiği, durumların oluşumunda ne tür faktörlerin etkili olduğu sayılar aracılığıyla daha belirgin hâle getirilmiştir. Sayılar, sözlere hayal kurmadan zor durumda kalmaya kadar çeşitli anlamlar yüklemiştir. Bununla birlikte yaşanan durumlar sayılarla ilişkilendirilerek betimlenmiştir.

5. Sonuç

Atasözü ve deyimler, bir toplumun tarihine, kültürüne ve yaşam biçimine ışık tutan en önemli söz varlıklarının başında gelmektedir. Özellikle atasözleri toplumun olaylara bakış açısı, değerlendirme ve eğlenme biçimini de yansıtmaktadır. Toplumun değer verdiği unsurlar, dilin önemli malzemesi olan atasözü ve deyimlerde yerini almaktadır. Çalışmada da görüldüğü üzere kullanılan her bir sayı sözlere farklı anlamlar katmaktadır. Dolayısıyla sözleredeki etki gücünü bazen renkler bazen de sayılar artırabilmektedir. Yapılan temalandırmada sayıların kullanıldığı atasözü ve deyimlerde “iletişim, eylemler, insan ilişkileri, davranışlar, kişilik özellikleri ve durumlar” gibi ana başlıklar ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu çeşitlilik sayıların sözlere kattığı farklı anlamlar açısından dikkat çekici bir sonuç olarak değerlendirilmektedir.

Atasözü ve deyimlerde kullanılan sayılar Türk halk mitolojisinde de kullanılmıştır. Örneğin atasözü ve deyimlerde kullanılan üç sayısı âşıklar tarafından da şiirlerinde; dört, beş, yedi, dokuz, on iki ve kırk sayılarının da özellikle inançla ilgili değerleri dile getirmek için kullanıldığı görülmektedir (Durbilmez, 2007; Durbilmez, 2009; Küçük, 2013). Bu durum sayıların toplumsal yaşamda önemli bir yeri kapsadığının göstergesidir. Sayılar incelediğinde kişiliği tartmada, adaleti sağlamada ya da beceriyi belirtmede bir ölçme aracı olarak yararlanıldığı dikkat çekmektedir. Bu bağlamda atasözü ve deyimlerde kullanılan sayıların adeta toplumun kodlarını oluşturduğu ve bunlar aracılığıyla sosyal yapının çözümlemesini sağlayan birer şifre olduğu söylenebilir.

Sayılar sadece atasözü ve deyimlerde kullanılmamıştır. Bunun yanında Türk kültürüne ait destan, efsane, masal gibi edebi türlerde de yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Gökbulut, 2006; Güvenç, 2009). Sayıların toplumu ilgilendiren ürünlerde yer almış olması hem dil hem de kültürel zenginlik açısından dikkat çekici noktalaradır.

Atasözü ve deyimler, kültürel motiflerin önemli bir parçasıdır. Dolayısıyla kültürel ürünlerin hemen hemen tamamında yer almaktadır. Bu çalışmada belirlenen sayılarla halk edebiyatı ürünlerinde yer alan sayıların örtüşmesi kültürel uyumun ve dilin taşıyıcı özelliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Kaynakça

- Aksoy, Ö. A. (1952). Atasözleri ve Deyimler Hakkında II. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(15), 154-161. http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/1952s15/1952s15_15_O_A_AKSOY.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Aksoy, Ö. A. (1953). Atasözleri ve Deyimler Hakkında IV. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2(17), 278-282. http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/1953s17/1953s17_08_O_A_AKSOY.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Aksoy, Ö. A. (2017). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1/Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: İnkılâp.
- Alkayış, M. F. (2009). Dini İçerikli Atasözleri Üzerine. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 287-292.
- Altaylı, S. (2010). Atasözü ve Deyimler Arasındaki Farklar. *Karadeniz Araştırmaları, Bahar 2010(25)*, 125-134.
- Altun, M. (2004). Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir İnceleme. *Akademik Araştırmalar Dergisi, (Journal of Academic Studies)*, 6(21), 79-91.
- Avcı, C. (2014). Türk Atasözlerinde Borç ve Borçluluk. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 61-68.
- Baş, B. (2002). Türkçe Temel Dil Becerilerinin Öğretiminde Atasözlerinin Kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(12), 60-68.
- Bektaş, H. (1997). Çeşitli Ülkelerin Halk Edebiyatlarında Kadınla İlgili Atasözlerinin Bir Başka Yönü. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1997/II(550), 348-354. http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/1997s550/1997s550_18_H_BEKTAS.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Biray, N. (2017). Türk dünyasının ortak değeri olarak "akıl" konulu atasözleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi, Bahar 2017(81)*, 133-150.
- Bulut, M. (2013). Türkçe eğitimi ve öğretiminde dil ve kültür aktarımı aracı olarak atasözleri ve deyimlerin önemi. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(13), 559-575.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2005). *Research Methods in Education (5th Edition)*. London: Routledge Falmer.
- Coşar, M. (2011). Alevi-Bektaşî Kültüründe Sayılara Yüklenen Terim Değeri. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 2011(60), 113-128.
- Çinemre, S. (2014). Türk Atasözlerindeki Dinî ve Ahlakî Motiflerin Eğitim-Öğretim Ortamında Kullanılması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12(27), 99-122.
- Çobanoğlu, Ö. (2003). Karşılaştırmalı Atasözleri Bağlamında Türk Dünyası Atasözlerinde Sosyo-Kültürel Süreklilik ve Değişme Üzerine Tespitler. *Türkbilgi*, 2003(5), 5-12.
- Çobanoğlu, Ö. (2004). *Türk Dünyası Ortak Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Çolak, F. (2010). Yerle İlgili Bazı Atasözleri Ve Deyimlerin Mitolojik Bağlantısı. *TÜBAR-XXVIII-/2010-Güz*, 171-181.

- Dik, T. (2010). Atasözlerinde adil dünya inancı. *Millî Folklor*, 22(88), 28-32.
- Duman, A. (2009). Sözlü Kültür Ürünlerimizde Giyim Motifi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî*, 2009(49), 225-235.
- Duman, M. (2012). *Türk Atasözlerinde "Ölüm"*. Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı. Ed. Alimcan İnyet-Zeki Kaymaz. ss. 97-108. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Durbilmez, B. (2007). Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeliği, *Millî Folklor*, 19(76), 177-190.
- Durbilmez, B. (2008). Nahçıvan Türk Halk İnanışlarında Mitolojik Sayılar. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 3(7), 340-352.
- Durbilmez, B. (2009). Türk Kültüründe Ve Fütüvvet-Nâmelerde Dört Sayısı. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, 52, 71-86.
- Durbilmez, B. (2011). Batı Trakya Türk Halk Kültüründe Mitolojik Sayılar. *Zeitschrift für die Welt der Türken, Journal of World of Turks*, 3(1), 77-93.
- Duvarcı, A. (2011). Atasözü Ve Deyimlerde Yel ve Sel Kavramlarının Anlamlandırılması. *Gazi Türkiyat*, 2011(8), 231-238.
- Eminoğlu, H. (2016). Atasözü ve Deyimlerdeki Yer Adları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(15), 119-172.
- Ercan, R. (2014). Gündelik Yaşamda İşlevsel Olarak Kullanılan Türk Atasözlerinde Çocuk İmgeleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(27), 15-31.
- Erdem, S. (2010). Atasözlerinde Metaforların İşleyişi. *Millî Folklor*, 22(88), 33-37.
- Gökbulut, B. (2006). Kıbrıs Türk Halk Masallarında Yer Alan Sayılar ve Motifler Üzerine Bir İnceleme. *I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı*, 9-15 Nisan 2006, İzmir.
- Gülüm, K. (2010). Türk Atasözlerinin Coğrafya Öğretiminde Kullanılması. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 2010(184), 205-215.
- Günindi-Ersöz, A. (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat, Bahar 2010*(6), 167-181.
- Güvenç, A. Ö. (2009). Kırk Sayısının Halk Edebiyatı Ürünlerinde Kullanımı Üzerine Bir İnceleme. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 41, 85-97.
- Güzel, A. ve Karadağ, Ö. (2013). Kelime Sıklığı Açısından Türk Atasözleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 274-280.
- Hamidov, H. (2002). Türkçede İnsan İlişkileriyle İlgili Deyimler. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2002/II(610), 831-835.
http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/2002s610/610_12_H_HAMIDOV.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Hamidov, H. (2006). Türkçe Deyimlerin Anlam Özellikleri: Konuşma ile İlgili Deyimler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2006(22), 39-45.
http://www.tdk.gov.tr/images/css/TAE/2006_22/200622hamidov.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Hatiboğlu, V. (1964). Atasözleri ve Deyimler. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 13(152), 468-471.

- http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/1964s152/1964_152_03_V_HATIBOGLU.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Hirik, E. (2017). Türk Dünyası Atasözlerinde Sayılar ve Anlam Alanları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 5(1), 223-241.
- İçel, H. (2009). Türkçede Atasözü-Deyim İlişkisi. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 97(687), 205-212. <http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/2009s687/2009s68702ICEL.pdf> adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- İlhan, N. (2007). Atasözleri ve Deyimlerimizde Beden Kelimeleri ve Kavram Alanları. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 94(671), 761-769. http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/2007s671/2007s671_09_N_ILHAN.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Karadağ, Ö. (2013). Türkiye Türkçesi Atasözlerinde Çocuk ve Çocukluk. *Millî Folklor*, 25(98), 109-124.
- Kuzay-Demir, G. (2016). Atasözleri ve Deyimlerde "Kan" Kavramı. *Türk Dünyası, Bahar 2016*(41), 13-35.
- Küçük, S. (2004). Türk Atasözü ve Deyimlerinde Halk ve Topluluk İsimleri. *Bilig, Kış 2004*(28), 31-42.
- Küçük, M. A. (2013). Türk Destanlarında "Sayı" Motifinin Dinî Yansımaları. *Gazi Türkiyat*, (13), 91-109.
- Lehtonen, M. (2000). *The Cultural Analysis of Texts*. London: SAGE Publications.
- Murchison, J., M. (2010). *Ethnography Essentials: Designing, Conducting and Presenting Your Research*. USA: Jossey-Bass.
- Onan, B. (2011). Türk Atasözlerinde Dil Farkındalığı ve İşlevsel Dil Kullanımı. *Millî Folklor*, 23(91), 91-100.
- Oy, A. (1972). *Tarih Boyunca Türk Atasözleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Örge-Yaşar, F. (2007). Bilgi Toplumu Bağlamında Türk Atasözlerinde "Eğitim" Ve "Bilgi" Kavramları Üzerine Düşünceler. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 146-158.
- Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E., (2011). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Türkçede Atasözleri ve Deyimler. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(3), 1133-1147.
- Sağlam, M. Y. (2001). Atasözleri ve Deyimlerde İmgelem. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 18(1), 45-51.
- Saraç, C. (2003). Kumuk ve Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Sözlü İletişim. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2003(16), 45-54.
- Santaş, S. (2012). Türk Kültüründe Yüzle İlgili Deyim ve Atasözleri Üzerine Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2012(28), 175-181.
- Sinan, A. T. (2015). *Türkçenin Deyim Varlığı*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Soykut, İ. H. (1974). *Türk Atalar Sözü Hazinesi*. İstanbul: Ülker Yayınları.
- Şahin, H. (2006). Türk Atasözlerinde Kadın. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006(29), 155-166

- Şahin, H. (2009). Kaşgarlı'dan Günümüze Organ İsimleriyle Kurulmuş Deyimler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(3), 2020-2036.
- Tekşan, K. (2012). Atasözlerinin Dil Bilgisi Öğretiminde Kullanılabilirliği. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, XXXI/2012 Bahar, 301-322.
- Tergip, A. (2014). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kötüleme İfadeleri. *Folklor/Edebiyat*, 20(80), 275-294.
- Tokat, F. (2014). Türkiye Türkçesinde Tıp Terimleri İle Kurulmuş Deyimler. *Avrasya Terim Dergisi*, 2(2), 11-19.
- Topçu, N. (2001). Fransızca ve Türkçe Renk İsimleri İçeren Deyimlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2001(20), 131-140.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük (11. baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkmen, S. (2009). Atasözü ve Deyimlerde Yaşayan Kişi Adları. *Dil Araştırmaları Dergisi*, Bahar 2009(4), 101-119.
- Üstüner, A. (2002). Olumsuz Yargılı Atasözleri. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 2002/I(601), 35-42. http://www.tdk.gov.tr/images/css/TDD/2002s601/2002s601_09_A_USTUNER.pdf adresinden 09.01.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Yardımcı, M. (1998). Makedonya ve Diğer Türk Yurtlarında Söylenen Ortak Atasözleri ve Deyimler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 1998(6), 739-750.
- Yaylagül, Ö. (2010). Divânu Lugât'it-Türk'te Yer Alan Atasözlerindeki Metaforlar. *Millî Folklor*, 22(85), 112-121.
- Yenen-Avcı, Y. (2015). Atasözlerimizde Sıfat ve Sıfat-Fiillerin Kullanımı. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(4), 965-982.
- Yiğitoğlu, M. ve Yalçinkaya Z. (2016). Türkçedeki Cinsiyetçi Atasözleri ve Deyimler Üzerine Bir İnceleme. *İdil*, 5(26), s.1659-1669.
- Yurtbaşı, M. (2013a). *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*. İstanbul: Excellence Publishing.
- Yurtbaşı, M. (2013b). *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü (3. baskı)*. İstanbul: Excellence Publishing.